

<http://kefad.ahievran.edu.tr>

Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi

ISSN: 2147 - 1037

The Relationship Between Psychological Resilience with, Empathy and Self-Efficacy of Adolescent Students Exposed to Violence

Ahmet Toplu
Soner Çakmak

Article Information

CrossMark

DOI: 10.29299/kefad.1237422

Received: 17.01.2023

Revised: 18.01.2024

Accepted: 06.02.2024

Keywords:

Violence,
Resilience,
Empathy,
Self-Efficacy

Abstract

This study aimed to examine the relationship between resilience, empathic tendencies, and self-efficacy of adolescent students exposed to violence and determine the level of prediction of their resilience. The study is a descriptive study utilizing the relational survey model. The study sample consisted of 405 high school students. Child and Youth Resilience Scale, Empathic Tendency Scale, Self-Efficacy Scale for Children, and demographic information form were used as measurement tools. The analysis of the study was conducted using the SPSS 26.0 program. In the study, while resilience indicated a significant difference according to parental union, prior year's end-of-year GPA, and unexcused absenteeism, it did not have any significant difference with gender. It can be thought that the reason why such a significant difference is not found is that the role of gender differences has diminished today. According to the other findings of the study, a meaningful positive relationship was found between adolescents' resilience and their empathic tendencies and self-efficacy. According to the results of multiple regression analysis, empathic tendency, and self-efficacy significantly predicted resilience. In addition, empathic tendency and self-efficacy explain approximately 39% of the total variance of resilience. These findings were discussed within the scope of the related literature.

Şiddete Maruz Kalan Ergen Öğrencilerin Psikolojik Sağlımlıkları ile Empati ve Öz Yeterlikleri Arasındaki İlişki

Makale Bilgileri

CrossMark

DOI: 10.29299/kefad.1237422

Yükleme: 17.01.2023

Düzeltilme: 18.01.2024

Kabul: 06.02.2024

Anahtar Kelimeler:

Şiddet,
Psikolojik Sağlımlık,
Empati,
Öz Yeterlik

Öz

Bu çalışmada şiddete maruz kalan ergen öğrencilerin psikolojik sağlımlık, empatik eğilim ve öz yeterlilikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi ve psikolojik sağlımlıklarının yordama düzeyinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma ilişkisel tarama modelinde yapılan betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini 405 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Ölçme araçları olarak Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlımlık Ölçeği, Empatik Eğilim Ölçeği, Çocuklar İçin Öz-yeterlik Ölçeği ve demografik bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmanın analizi SPSS 26.0 programı kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada psikolojik sağlımlık; anne baba birlikteliği, geçen seneki yılsonu not ortalaması ve mazeretsiz devamsızlık durumlarına göre anlamlı farklılık gösterirken, cinsiyet ile anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Böyle bir anlamlı farklılığın görülmemesinde günümüzde cinsiyet farklılıkları rolünün azalmasının etkisinin olduğu düşünülebilir. Araştırmanın diğer bulgulara göre ergenlerin psikolojik sağlımlıkları ile empatik eğilimleri ve öz yeterlilikleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yapılan çoklu regresyon analiz sonuçlarına göre empatik eğilim ve öz yeterlik, psikolojik sağlımlığa anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Ayrıca empatik eğilim ve öz yeterlik, psikolojik sağlımlığa ilişkin toplam varyansın yaklaşık % 39'unu açıklamaktadır. Elde edilen bu bulgular ilgili literatür kapsamında tartışılmıştır.

Sorumlu Yazar : Ahmet Toplu, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Doktora Programı Öğrencisi, İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye, ahmet.toplu@std.medipol.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-9490-1533.

Yazar2: Soner Çakmak, Doktor Öğretim Üyesi, Çukurova Üniversitesi, Türkiye, scakmak@cu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-4212-7096.

Alt Bilgi: Bu makale tezden türetilmiştir.

Atıf için: Toplu, A. & Çakmak, S. (2024). Şiddete maruz kalan ergen öğrencilerin psikolojik sağlımlıkları ile empati ve öz yeterlilikleri arasındaki ilişki. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 827-862.

Giriş

Şiddet, ülkemizde ve dünyada insanların hayatlarını olumsuz yönde etkileyen bir sorundur. Şiddet davranışının ortaya çıkmasında bireysel, toplumsal ve kültürel faktörlerin etkili olduğu bilinmektedir. Şiddet, bir kişinin fiziksel ya da herhangi nesne kullanarak karşdakine zarar vermesidir (Olweus, Limber ve Mahalic, 1999). Dünya Sağlık Örgütüne (2002) göre şiddet, fiziksel güç kullanımı ve kasıtlı bir tehdidin başka birine uygulanması sonucu o kişinin yaralanması, ölmesi ve psikolojik zarara uğraması olarak tanımlanmaktadır. Şiddetten olumsuz olarak en fazla etkilenen gruplardan birinin ergenler olduğu bilinmektedir (Toplu, 2017). Çünkü ergenlik dönemi çalkantılı bir dönem olduğu için birçok riskli durumlar görülebilir. Bu riskli durumlardan biri de şiddete maruz kalmadır. Bu nedenle ergenlik döneminde şiddete maruz kalan öğrencilerin incelenmesi önemlidir.

Şiddete maruz kalan ergenler için şiddetin olumsuz sonuçlarının etkilerini azaltabilecek bir kişilik özelliği olarak psikolojik sağlamlık kavramı karşımıza çıkmaktadır. Şiddet gibi olumsuz yaşam olaylarından etkilenen ergenlerin psikolojik olarak nasıl sağlam kaldıklarını anlamak ergenlere yönelik önleyici çalışmalar yapabilmek için önemlidir (Kararımak, 2006). Çünkü psikolojik sağlamlık olumlu düşünmeyi artıran, sağlıklı bir kişilik yapısının oluşmasını sağlayan koruyucu bir faktördür (Shastri, 2013). Psikolojik sağlamlık, bireyin zorlu yaşam olaylarına maruz kalmasına rağmen kendisini toparlayabilmesi, eski haline gelebilmesi ve olumsuz yaşantılardan uzaklaşması olarak tanımlanmaktadır (Masten, 2001). Diğer bir tanıma göre psikolojik sağlamlık; şiddet, deprem, savaş, boşanma, yakını kaybetme gibi yaşanan durumlardan sonra bireyin kendisini toparlayabilme becerisidir (Weiten, Hammer ve Dunn, 2016). Psikolojik sağlamlık kavramının açıklanmasında üç ortak nokta vardır. Bunlardan birincisi olan risk faktörü; kişilerin yeterliğinin sağlamlık olarak ifade edilmesi için riskli yaşam koşullarında ortaya çıkması gerekir (Masten, 2001). İkincisi; riskli bir durumun etkisinin en aza indirilmeye çalışıldığı koruyucu faktörlerdir (Durlak, 1998). Üçüncüsü olan olumlu sonuçlar ise risk faktörlerinin olumsuz etkisini azaltmasının yanı sıra koruyucu faktörlerin de sonucuna olumlu yönde katkı sağlamaktadır (Masten, 2001). Literatür incelendiğinde psikolojik sağlamlık kavramının farklı şekillerde kullanıldığı görülmektedir. Bu kavramın psikolojik sağlamlık (Akar, 2018; Gizir, 2007; Kararımak, 2006; Toplu, 2017); bireyin kendisini toparlama gücü (Terzi, 2007), dayanıklılık (Akin ve diğerleri, 2014; Connor ve Davidson, 2003; Eminağaoğlu, 2006), dirençlilik (Plotnik, 2009), yılmazlık (Gürkan, 2006; Kaner ve Bayraklı, 2010; Öğülmüş, 2001) gibi kavramlarla eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Bu araştırma kapsamında ele alınan ve psikolojik sağlamlıkla ilişkili olduğu düşünülen diğer bir kavram da empatidir. Empati, karşdaki bireyin duygu ve düşüncelerini doğru anlayabilme ve o kişiye ifade edebilme becerisi olarak açıklanmaktadır (Eisenberg, 1983). Empati, bir olay karşısında bireyin, kendisini karşdakinin yerine koyarak olaya onun bakış açısına göre bakabilmesi, onun duygu ve düşüncelerini anlayabilmesi, hissedebilmesi ve bunu aktarabilmesidir (Rogers, 1983). Bireylerin

yaşam standartlarını artırmada ve çevrelerine uyum sağlamada empatik becerilerin gelişmiş olması önemlidir (Dökmen, 2011). Bundan dolayı şiddete maruz kalan ergenlerde empati çevresel uyum açısından önemlidir. Empati becerisi gelişmiş olan bireylerin şiddet, savaş, depresyon, travma gibi olumsuz yaşam olayları karşısında daha kolay mücadele ettikleri görülmektedir. Literatürde böyle olumsuz durumlardan sonra psikolojik sağlık ve empati kavramını ele alan çeşitli çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmalarda psikolojik sağlık ile empati arasında anlamlı düzeyde ilişkinin olduğu (Eminağaoğlu, 2006; Grotberg, 2001; Mızrakçı, 2011; Okan, Yılmaztürk ve Kürüm, 2020; Onat, 2010; Sipahioğlu, 2008; Toplu, 2017) tespit edilmiştir.

Şiddete maruz kalan ergenlerin, olumsuz durumla mücadele etmelerinde öz yeterlik inancının önemli bir yeri vardır. Güçlü bir öz yeterlik inancına sahip birey olumsuz yaşam olayları ile daha kolay şekilde başa çıkmaktadır (Bandura, 1997). Öz yeterlik, kişinin değişik olaylarla mücadele etme becerisi, herhangi bir şeyi kazanma yeteneği ve kendisine yönelik algısı, inancı ve yargısıdır (Senemoğlu, 1997). Öz yeterlik, ergenin duygu, düşünce ve davranışlarına olan etkisiyle problemleri davranışlara karşı kendisini korumasıdır (Arslan ve Balkıs, 2016). Bazı araştırmalarda bireylerin öz-yeterlikleri ve şiddet olayına yönelik tutumları ile şiddete yönelik eğilimleri arasında negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir (Orpinas, 1999; Perry, Perry ve Rasmussen, 1986). Öz yeterlik inancı güçlü olan bireyler olumsuz yaşam olayları ile daha kolay mücadele edip aynı zamanda olumsuz davranışlarını da olumlu yönde düzenlemektedirler (Caprara, Steca, Cervone ve Artístico, 2003; Bandura, 1997). Öz yeterlikle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; öz yeterlik ile psikolojik sağlık arasında anlamlı bir ilişki (Arslan, 2015; Can ve Cantez, 2018; Terzi, 2007; Toplu, 2017) ve öz yeterlik ile empati arasında da anlamlı bir ilişkinin olduğu (Karaçolak, 2022; Kesicioğlu ve Güven, 2014; Yılmaz, 2011) tespit edilmiştir. Dolayısıyla psikolojik sağlamlığı yüksek olan kişilerin öz yeterlikleri de yüksektir (Iwaniec, 2006; Masten ve Coatsworth, 1998). Bu durumun aynı zamanda psikolojik sağlamlığı yüksek olan kişilerin özelliklerinden biri olduğu görülmektedir.

Şiddete maruz kalan öğrenciler, psikolojik sağlık açısından hassas ve duyarlı bir grupta yer almaktadırlar (Murphy ve ark., 2006). Bu öğrencilerin zorluklarla ve tehditlerle baş etmekte oldukça zorlandıkları görülmektedir (Herrman ve Stewart, 2011). Bu durumlar göre şiddete maruz kalmak psikolojik sağlık açısından büyük bir risk faktörüdür (Gizir, 2007). Literatürden elde edilen bulgulara göre şiddete maruz kalmak öğrencilerin psikolojik sağlamlıklarını, empatik eğilimlerini ve öz yeterliklerini olumsuz yönde etkilemektedir (Hawkins, Graham, Williams ve Zahn, 2009; Gizir, 2007; Orpinas, 1999; Perry, Perry ve Rasmussen, 1986). Yapılan bir çalışmada ise öğrencilerin öz yeterlik inançları, onların psikolojik sağlamlığını olumlu yönde yordamaktadır (Arslan, 2015). Yine yapılan başka bir çalışmada empatik eğilimleri yüksek olan öğrencilerin psikolojik sağlamlıklarının da yüksek olduğu tespit edilmiştir (Mızrakçı, 2011). Literatür incelendiğinde psikolojik sağlık, empatik eğilim ve öz yeterlik kavramlarının üçünün bir arada olduğu herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu araştırmada ise şiddete maruz kalan ergen öğrencilerin psikolojik sağlık, empatik eğilimleri ve öz

yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi ve bu öğrencilerin psikolojik sağlıklarının yordanması araştırılmak istenmiştir. Bu temel amaç kapsamında bazı demografik faktörlerin de psikolojik sağlık, empatik eğilim ve öz yeterlik değişkenlerine olan etkileri değerlendirilmiştir. Günümüzde şiddete maruz kalan ergenlerin sayısının fazla olduğu düşünüldüğünde psikolojik sağlık, empatik eğilim ve öz yeterlik ilişkisinin ortaya konması oldukça önemlidir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır.

- Şiddete maruz kalan ergen öğrencilerin psikolojik sağlık, empatik eğilimleri ve öz yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Şiddete maruz kalan ergen öğrencilerin psikolojik sağlıklarını, empatik eğilimleri ve öz yeterlikleri anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?
- Şiddete maruz kalan ergen öğrencilerin psikolojik sağlık, empatik eğilimleri ve öz yeterlikleri demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Bu araştırma şiddete maruz kalan ergenlerin psikolojik sağlık, empatik eğilimleri ve öz yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi ve psikolojik sağlığın yordanmasına yönelik yapılan ilişkisel tarama yönteminde olan betimsel bir çalışmadır. Betimsel çalışmada, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişki düzeyi belirlenmektedir (Karasar, 2020). Değişkenlerin aralarındaki ilişki incelenirken genel olarak “karşılaştırmalı tür” ve “korelasyonel tür” kullanılmaktadır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evreni, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Kahramanmaraş il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı farklı tür liselerde eğitim ve öğretim gören 9, 10, 11 ve 12. Sınıfta okuyan öğrencilerden oluşmaktadır. Bu il merkezinde farklı tür liselerde (Anadolu lisesi, Meslek lisesi ve Anadolu imam hatip lisesi) eğitim gören yaklaşık 40.450 öğrenci yer almaktadır. Çalışma için 10.250 öğrenciye ulaşılmıştır. Bu öğrencilere ilk olarak şiddet açıklanıp daha sonra fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet çeşitleri hakkında hem yazılı hem de sözlü bilgilendirme yapıldıktan sonra, son 6 ay içinde en az bir defa herhangi bir şiddet türüne maruz kalanların anketleri doldurmaları istenerek anketler dağıtılmıştır. Daha sonra öğrencilere araştırmanın amacı ve anketlerin cevaplanması konusunda bilgi verilmiştir. Katılımcıların %4,1'i (420 öğrenci) herhangi bir şiddet türüne maruz kaldığını ifade etmiştir.

Araştırmada amaçsal örnekleme yöntemlerinden biri olan benzeşik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Benzeşik örnekleme yöntemi, evrendeki araştırmanın problemine yönelik benzeşik alt grubun, durumunun seçilerek araştırmanın yapılmasıdır (Büyüköztürk, 2016). Araştırmada kullanılan ölçekler için geliştiren kişilerden izin alınmıştır. Çalışmanın yürütülmesi için de etik kurul izni alınmıştır. Ayrıca Kahramanmaraş il milli eğitim müdürlüğünden gereken izinler alınmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu 420 öğrenci oluşturmaktadır. Daha sonra anketler incelenirken 15 tane

anketin hatalı ve eksik verilerden oluştuğu görülmüş ve bu veriler değerlendirilmeden çıkarılarak, örneklem grubu 405 öğrenci ile oluşturulmuştur.

Katılımcıların demografik değişkenlere göre dağılımları Tablo 1’de verilmiştir. Katılımcıların 176’sı kadın, 229’u erkektir. Öğrencilerden anne babası birlikte olanlar (n=383) iken anne babası ayrı olanlar (n=22); mazeretsiz devamsızlık yapan (n=72) iken mazeretsiz devamsızlık yapmayan (n=333); bir önceki senenin yıl sonu not ortalaması değişkenine göre geçer (n=31), orta (n=119), iyi (n=180) ve pekiyi (n=75) olarak belirlenmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin demografik değişkenlere göre dağılımları

Cinsiyet	N	%
Kadın	176	43,46
Erkek	229	56,54
Toplam	405	100,0
Anne Baba Birlikteliği	N	%
Evet	383	94,6
Hayır	22	5,4
Toplam	405	100,0
Mazeretsiz Devamsızlık	N	%
Evet	72	17,6
Hayır	333	82,4
Toplam	405	100,0
Bir Önceki Sene Yıl Sonu Notu	N	%
(50-59,9) Geçer	31	7,6
(60-69,9) Orta	119	29,4
(70-84,9) İyi	180	44,4
(85-100) Pekiye	75	18,6
Toplam	405	100,0

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın verilerinin toplanmasında, Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği (ÇGPSÖ-12), Empatik Eğilim Ölçeği ve Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeği ve demografik bilgi formu kullanılmıştır.

Demografik bilgi formu: Araştırmacının geliştirdiği demografik bilgi formunda; anne baba birlikteliği, cinsiyet, mazeretsiz devamsızlık, bir önceki yıl sonu not ortalaması ve şiddet çeşitlerine yönelik sorular yer almaktadır.

Çocuk ve genç psikolojik sağlık ölçeği (ÇGPSÖ-12): Bu çalışmada, şiddete maruz kalan ergenlerin psikolojik sağlığını ölçmek amacıyla Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin orijinal formunda 28 madde, üç alt ölçek ve sekiz alt boyut bulunmaktadır. Ölçeğin kısa form çalışması Liebenberg, Ungar ve Vijver (2012) tarafından yapılarak 12 maddeye düşürülmüştür. Ölçek 5’li likert tipinde olup ters puan verilen maddesi bulunmamaktadır. Ayrıca ölçekten alınabilecek en yüksek puan 60 ve en düşük puan 12’dir. Ölçek puanlanırken düşük puan öğrencilerin psikolojik

sağlamlığının düşük olduğu, yüksek puan alanların ise psikolojik sağlamlığının yüksek olduğu ifade edilmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Arslan (2015) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin güvenirlik kat sayısı ise .91'dir. Bu araştırmada ise ölçeğin güvenirliği .75 olarak hesaplanmıştır.

Çocuklar için öz-yeterlik ölçeği (ÇÖYÖ): Bu ölçek öğrencilerin öz yeterliğini belirlemek amacıyla Muris (2001) tarafından geliştirilmiştir. Telef ve Karaca (2011) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ayrıca ölçek üç alt boyuttan oluşmakta ve her boyutta yedişer madde yer almaktadır. Bu alt boyutlar; akademik öz yeterlik, sosyal öz yeterlik ve duygusal öz-yeterlik boyutudur. Ölçek 5'li likert tipinde olup 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınacak en düşük puan 21 ve en yüksek puan ise 105'tir. Bu ölçekten alınabilecek düşük puan ergenin öz yeterliğinin düşük, yüksek puan ise öz yeterliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada ölçeğin güvenirlik katsayıları ölçeğin geneli için .82, sosyal öz-yeterlik için .62, akademik öz-yeterlik için .81 ve duygusal öz-yeterlik için .74 olarak hesaplanmıştır.

Empatik eğilim ölçeği (EEÖ): Empatik Eğilim Ölçeği, öğrencilerin empati kurabilme potansiyelini ölçmek için Dökmen (1988) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 20 maddeden oluşup 5'li likert tipindedir. Ölçekte her bir soruya 1 ile 5 puan arasında puan verilmektedir. Ölçekte yer alan 3, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 15. sorular tersten puanlanmaktadır. Ölçekte en yüksek 100, en düşük 20 puan alınmaktadır. Toplam puan katılımcıların empatik eğilimlerinden aldığı puanı ifade eder. Ölçekten düşük puan alanların empatik eğilimlerinin düşük yüksek puan alanların ise empatik eğilimlerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin güvenirlik katsayısı ise .76 olarak hesaplanmıştır.

İstatistiksel Analiz

Bu araştırmada verilerin analiz işlemlerine geçmeden önce, verilerin analize hazır hale getirilmesi sağlanmıştır. Bu kapsamda verilerdeki uç değerler, eksik ve hatalı veriler belirlenerek gereken düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmanın değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiki yöntemler olan yüzde, sayı, standart sapma ve ortalama kullanılmıştır. Daha sonra ise verilen normallik değerleri için Çarpıklık (Skewness) ve Basıklık (Kurtosis) değerlerine bakılmıştır. Skewness değerleri, -0.22 ile -0.703 arasında olduğu Kurtosis değerlerinin ise -0.195 ile -0.437 arasında olduğu belirlenmiştir. Bu iki değer de -1.5 ile +1.5 arasında olduğunda normal dağılım gösterdiği kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Ayrıca araştırmada SPSS 26.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırmada iki kategorik değişkenlere yönelik One-Sample T-Testi, iki den fazla kategorik değişkenlerin karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans (ANOVA) analiz yöntemi kullanılmıştır. Anova analizlerinde de anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak için Scheffe testi kullanılmıştır. Bu test esnek bir test olup karşılaştırılacak olan grup sayılarının çok olması ve eşit olmaması durumunda hata payını kontrol altında tutabilen bir post hoc test türüdür (Scheffe, 1953). Ayrıca ölçekler arasındaki ilişkiyi tespit etmek için "Çoklu Regresyon Analizi" ve "Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizleri" yapılmıştır.

Araştırmanın Etik İzinleri

Bu araştırmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında olan tüm kurallara uyulmuş olup “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” içeren davranışlardan da uzak durulmuştur.

Etik kurul izin bilgileri: Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı = Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu.

Etik değerlendirme kararının tarihi= 21.04.2017

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası= 2017/07

Bulgular

Bu kısımda ilk olarak şiddete maruz kalan ergen öğrencilerin psikolojik sağlık, empatik eğilim ve öz yeterlikleri arasında ilişkiyi belirlemek için Pearson Momentler Korelasyon Analizine yer verilmiştir. İkinci olarak da Psikolojik sağlamlığın empatik eğilim ve öz yeterlik değişkenleri tarafından yordanmasına ilişkin Çoklu Regresyon Analizine yer verilmiştir.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin birbirleriyle ilişkisini belirlemek için Pearson korelasyon analizine yer verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin psikolojik sağlık ve empatik eğilimleri arasında orta düzeyde, pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.509$, $P<.05$). Öğrencilerin psikolojik sağlamlıkları puanları arttıkça empatik eğilim puanları da artmaktadır. Psikolojik sağlamlıkları ve öz yeterlik düzeyleri arasında orta düzeyde, pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.536$, $p<.05$). Öğrencilerin psikolojik sağlık puanları arttıkça öz yeterlik puanları da artmaktadır. Empatik eğilimleri ile öz yeterlik arasında orta düzeyde, pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.417$, $P<.05$). Öğrencilerin empatik eğilim puanları arttıkça öz yeterlik puanları da artmaktadır.

Psikolojik sağlık ölçeği, empatik eğilim ölçeği ve öz yeterlik ölçeklerinin birbirleriyle ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan Pearson korelasyon analizine aşağıdaki Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2. Psikolojik sağlamlık, empatik eğilim ve öz yeterlik arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik pearson korelasyon analizi

Değişkenler	Psikolojik Sağlamlık	Empatik Eğilim	Öz Yeterlik
Psikolojik Sağlamlık	1		
Empatik Eğilim	.509**	1	
Öz-yeterlik	.536**	.417**	1

Araştırmada bağımlı değişken olarak kullanılan psikolojik sağlamlığın, bağımsız değişkenler olarak kullanılan empatik eğilim ve öz yeterlik tarafından yordanmasına yönelik Çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Çoklu regresyon analiz sonuçlarına göre empatik eğilim ve öz yeterlik ölçeklerinden alınan puanlar, psikolojik sağlamlık ölçeğinden alınan toplam puanını anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($R=.62$, $R^2=.39$; $F_{(2,40)}=126.603$, $p<.05$). Elde edilen bu bulguda empatik eğilim ile öz

yeterlik birlikte psikolojik sağlamlık toplam puanına ilişkin varyansın yaklaşık % 39'unu açıkladığını göstermektedir. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre yordayıcı değişkenlerin psikolojik sağlamlık üzerindeki önem sırası öz yeterlik ($\beta=.392$; $t=9.120$, $p<.05$), empatik eğilim ($\beta=.346$; $t=8.051$, $p<.05$) şeklindedir. Çoklu bağlantılılık test sonuçları göre empatik eğilim ve öz yeterlik tolerans değerlerinin .826 olduğu görülmüştür. Bu ölçeklerin VIF değerlerinin ise 1.210 olduğu görülmüştür. Tolerans değerlerinin .10'dan büyük ve VIF değerlerinin de 10'dan küçük olduğu için elde edilen değerler bu sayıtları karşılamaktadır. CI değerlerinin de 1,000; 12.05 ve 17.77 olduğu görülmüş olup bu değerlerin de 30'un altında olması sebebiyle çoklu bağlantılılık sorununun olmadığı tespit edilmiştir. Bu analizlerin sonucunda Durbin-Watson katsayısının 1.934 olduğu ve bu değer de 1.5-2.5 arasında olduğundan dolayı değer normal olarak kabul edilmektedir.

Empatik eğilim ölçeği ve öz yeterlik ölçeğinden alınan puanlar psikolojik sağlamlık ölçeğinden elde edilen puanları yordayıp yordadığını belirlemek amacıyla yapılan Çoklu regresyon analiz sonuçları aşağıda Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Psikolojik sağlamlığın yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi

Değişkenler	B	Standart Hata	β	T	P	İkili R	Kısmi r
Sabit	13.720	2.138		6.416	.000*		
Empatik eğilim	.270	.033	.346	8.051	.000*	.509	.373
Öz yeterlik	.220	.024	.392	9.120	.000*	.536	.414

($R=.62$, $R^2=.39$; $F_{(2,40)}=126.603$, $p<.05$)

Araştırmada kullanılan değişkenlerle bu değişkenleri etkileyen demografik değişkenler arasında anlamlı farklılık olup olmadığı belirlenmek istenmiştir. Bu kapsamda t testi yapılmıştır.

Yapılan t testi analiz sonuçlarına göre cinsiyet değişkenine göre katılımcıların akademik öz yeterlik [$t(405)=2.730$, $p<.05$] ve duygusal öz yeterlik puan ortalamaları [$t(405)=-3.275$, $p<.05$] arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Cinsiyet değişkenine göre kadınların akademik öz yeterliği erkeklere göre daha yüksek bulunurken, erkeklerin duygusal öz yeterlikleri kadınların duygusal öz yeterliklerine göre daha yüksek bulunmuştur. Cinsiyet demografik değişkeni ile diğer ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Anne baba birliktelik değişkenine göre öğrencilerin psikolojik sağlamlık puan ortalamaları [$t(405) = 2.254$, $p<.05$] ve akademik öz yeterlik puan ortalamaları [$t(405)=2.388$, $p<.05$] arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Anne babası birlikte olan öğrencilerin psikolojik sağlamlıkları ve akademik öz yeterliklerinin anne babası ayrı olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Anne baba birlikte olma değişkeni ile diğer ölçekler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Araştırmada kullanılan diğer bir değişken olan mazeretsiz devamsızlık değişkenine göre katılımcıların psikolojik sağlamlık [$t(405)=-3.3360$, $p<.05$] ve akademik öz yeterlik [$t(405)=-4.758$, $p<.05$] puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Mazeretiz bir şekilde devamsızlık

yapmayan öğrencilerin mazeretsiz devamsızlık yapan öğrencilere göre psikolojik sağlık ve akademik öz yeterlik puanları daha yüksek bulunmuştur. Mazeretsiz devamsızlık değişkeni ile diğer değişkenler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Araştırmada kullanılan ölçekler ve alt ölçekler ile cinsiyet, anne baba birlikteliği ve mazeretsiz devamsızlık gibi demografik değişkenlerle arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için t testi sonuçları Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Öğrencilerin cinsiyet, anne baba beraberlik durumu ve mazeretsiz devamsızlıklarının ölçek puanlarına göre t-test sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	p
Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği	Kadın	176	46,79	6,87	2,016	0,055
	Erkek	229	45,35	7,35		
Empatik Eğilim Ölçeği	Kadın	176	66,29	8,81	0,092	0,927
	Erkek	229	66,20	9,51		
Öz-yeterlik Ölçeği	Kadın	176	65,07	12,71	-0,500	0,617
	Erkek	229	65,70	12,84		
Akademik Öz-yeterlik	Kadın	176	21,94	5,91	2,730	0,007
	Erkek	229	20,40	5,44		
Sosyal Öz-yeterlik	Kadın	176	23,96	5,16	-0,568	0,570
	Erkek	229	24,26	5,31		
Duygusal Öz-yeterlik	Kadın	176	19,17	5,96	-3,275	0,001
	Erkek	229	21,05	5,59		

Boyutlar	Anne Baba Birlikteliği	N	\bar{X}	Ss	t	p
Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği	Evet	383	46,17	6,99	2,254	0,025*
	Hayır	22	42,64	9,27		
Empatik Eğilim Ölçeği	Evet	383	66,29	9,24	0,471	0,631
	Hayır	22	65,32	8,57		
Öz-yeterlik Ölçeği	Evet	383	65,48	12,81	0,308	0,759
	Hayır	22	64,61	12,44		
Akademik Öz-yeterlik	Evet	383	21,23	5,69	2,388	0,017*
	Hayır	22	18,26	5,22		
Sosyal Öz-yeterlik	Evet	383	24,12	5,19	-0,077	0,938
	Hayır	22	24,21	6,15		
Duygusal Öz-yeterlik	Evet	383	20,12	5,84	-1,580	0,115
	Hayır	22	22,14	5,29		

Boyutlar	Mazeretsiz Devamsızlık	N	\bar{X}	Ss	t	p
Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği	Evet	72	43,43	7,52	-3,360**	0,001
	Hayır	333	46,52	6,98		
Empatik Eğilim Ölçeği	Evet	71	69,30	8,58	-1,973	0,50
	Hayır	333	66,66	9,29		
Öz-yeterlik Ölçeği	Evet	72	62,84	14,45	-1,978	0,077
	Hayır	333	66,01	12,33		
Akademik Öz-yeterlik	Evet	72	18,25	5,71	-4,758**	0,000
	Hayır	333	21,68	5,51		
Sosyal Öz-yeterlik	Evet	72	24,82	6,35	1,244	0,214
	Hayır	333	23,98	4,97		
Duygusal Öz-yeterlik	Evet	72	19,67	6,32	-0,908	0,364
	Hayır	333	20,36	5,71		

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

Araştırmada bir önceki yıl sonu not ortalaması ile öğrencilerin psikolojik sağlamlık ölçeği, öz yeterlik ölçeği, empatik eğilim ölçeği ve öz yeterlik alt ölçekleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA testi yapılmıştır. Yapılan Anova sonuçlarına göre öğrencilerin bir önceki yıl sonu not ortalaması değişkenine göre psikolojik sağlamlık puan ortalamaları [$f(3-401)=3.25$, $p<.05$] arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu analiz sonuçlarına göre psikolojik sağlamlık ölçeğinden pekiyi alan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{X}=47.12$), geçer not ortalamasına sahip olan öğrencilerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=42.45$) anlamlı şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin bir önceki yıl sonu not ortalaması ile öz yeterlik puan ortalamaları [$f(3-401)=5.72$, $p<.05$] arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu analiz sonuçlarına göre öz yeterlik ölçeğinden pekiyi alan öğrencilerin puan ortalamalarının ($\bar{X}=69.51$), orta not alan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{X}=63.17$) ve geçer not alan öğrencilerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=60.28$) anlamlı bir şekilde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin bir önceki yıl sonu not ortalaması demografik değişkeni ile öz yeterlik alt ölçeği olan akademik öz yeterlik puan ortalamaları [$f(3-401)=7.62$, $p<.05$] arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu analiz sonuçlarına göre akademik öz yeterlik ölçeğinden pekiyi alan öğrencilerin puan ortalamalarının ($\bar{X}=22.8$), orta not alan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{X}=20.08$) ve geçer not alan öğrencilerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=17.72$) anlamlı bir şekilde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bir önceki yıl sonu not ortalaması iyi olan öğrencilerin puan ortalamalarının ($\bar{X}=21.54$), geçer not alan öğrencilerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=17.72$) anlamlı bir şekilde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada kullanılan ölçekler ve alt ölçekler ile öğrencilerin geçen seneki yıl sonu not ortalaması arasındaki anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla aşağıda Tablo 5'te Anova sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin geçen seneki yıl sonu not ortalaması değişkenine göre dağılımlarının ölçek puanlarına göre ANOVA sonuçları

Boyutlar	Not ortalaması	N	\bar{X}	SS	F	p
Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği	(50-59,9) Geçer	31	42,45	7,71	3,252	0,022*
	(60-69,9) Orta	119	45,62	7,00		
	(70-84,9) İyi	180	46,30	6,91		
	(85-100) Pekiyi	75	47,12	7,5		
Empatik Eğilim Ölçeği	(50-59,9) Geçer	31	64,64	8,94	0,801	0,49
	(60-69,9) Orta	119	65,60	8,65		
	(70-84,9) İyi	180	66,91	9,06		
	(85-100) Pekiyi	75	66,26	10,44		
Öz-yeterlik	(50-59,9) Geçer	31	60,28	12,68	5,723	0,001**
	(60-69,9) Orta	119	63,17	11,10		
	(70-84,9) İyi	180	66,05	12,60		
	(85-100) Pekiyi	75	69,51	14,44		
Akademik Öz-yeterlik	(50-59,9) Geçer	31	17,72	5,06	7,628	0,000**
	(60-69,9) Orta	119	20,08	5,09		
	(70-84,9) İyi	180	21,54	5,47		
	(85-100) Pekiyi	75	22,8	6,59		
Sosyal Öz-yeterlik	(50-59,9) Geçer	31	23,28	5,48	1,486	0,218
	(60-69,9) Orta	119	23,67	5,00		
	(70-84,9) İyi	180	24,14	4,77		
	(85-100) Pekiyi	75	25,14	6,3		
Duygusal Öz-yeterlik	(50-59,9) Geçer	31	19,27	5,36	2,441	0,064
	(60-69,9) Orta	119	19,46	5,71		
	(70-84,9) İyi	180	20,37	5,76		
	(85-100) Pekiyi	75	21,58	6,14		

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada şiddete maruz kalan ergen öğrencilerin psikolojik sağlık, empatik eğilimleri ve öz yeterlikleri arasındaki ilişki ve bu değişkenlerin demografik değişkenler ve akademik özelliklere göre farklılıkları incelenmiştir. Ayrıca psikolojik sağlamlığın, empatik eğilim ve öz yeterlik tarafından yordanmasına yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bu bölümde öncelikli olarak regresyon analizi bulguları ve korelasyon analizi bulguları açıklanmıştır.

Bu bölümde ilk olarak şiddete maruz kalan ergenlerin empatik eğilimleri ve öz yeterliliklerinin psikolojik sağlamlıklarını yordama düzeyleri açıklanmıştır. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin öz yeterlilikleri, psikolojik sağlamlıklarını pozitif yönde anlamlı olarak yordamaktadır. Elde edilen bu sonuç yapılan araştırmalarla tutarlılık göstermektedir (Arslan, 2015; Terzi, 2007; Iwaniec, 2006; Masten ve Coatsworth, 1998). Öz yeterlik inançları yüksek düzeyde olan bireylerin psikolojik sağlamlıklarının da yüksek olduğu söylenebilir. Çalışmada bu sonuca benzer bir şekilde, empatik eğilimin de psikolojik

sağlamlığı pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı tespit edilmiştir. Bununla ilgili yapılan çalışmalarda empatik eğilimleri yüksek olan bireylerin psikolojik sağlamlıklarının da yüksek olduğu bulunmuştur (Smith ve Hollinger-Smith 2015; Haramati ve Weissinger 2015). Çünkü empatik eğilim de olumsuz olaylardan sonra bireyin psikolojik olarak kendini daha iyi hissetmesini sağlayan koruyucu faktörlerden biridir. Empati, psikolojik sağlamlık için vazgeçilmez ve kilit bir konumdadır (Brooks, 2003). Empatik eğilimi düşük düzeyde olan bireyler şiddet gibi riskli yaşam olaylarından sonra bazı psikolojik ve duygusal problemler yaşamaktadır (Ae-Ngibise, Doku, Asante, ve Owusu-Agyei, 2015). Maruz kalınan şiddet olayından sonra empatik eğilimleri yüksek düzeyde olan bireyler, yaşanan sıkıntılarının üstesinden daha kolay gelerek ve çevresi olumlu ilişki kurarak psikolojik sağlamlıklarına olumlu yönde katkı sağlamaktadır (Power ve diğerleri, 2016). Empatik eğilim ve öz yeterliğin bireylerin yaşadığı problemlerle daha kolay baş etmelerini sağlayan en önemli kavramların başında geldikleri görülmektedir.

Araştırmada kullanılan diğer bir analiz yöntemi olan korelasyon analiz sonuçlarına göre şiddete maruz kalan ergen öğrencilerin psikolojik sağlamlıkları ile empatik eğilimleri arasında pozitif yönde, orta düzey ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin psikolojik sağlamlıkları arttıkça empatik eğilimleri de artmaktadır. Literatür incelendiğinde psikolojik sağlamlık ile empati arasında anlamlı bir ilişkinin olduğuna yönelik çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Grotberg, 2001; Mızrakçı, 2011; Vinayak ve Judge, 2018). Eminağaoğlu'nun (2006) çalışmasında psikolojik sağlamlıkları yüksek olan bireylerin empatik eğilimlerinin de yüksek olduğu tespit edilmiştir. Vinayak ve Judge (2018) tarafından yapılan araştırmada ise kırsal kesimlerde yaşayan ergenlerin psikolojik sağlamlıkları ve empatik eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Şiddete maruz kalan empatik eğilimleri gelişmiş olan bireylerin zorlu yaşam olaylarına karşındaki bireyin bakış açısıyla bakması ve onun gözüyle değerlendirebilmesi bireydeki ben merkezci bakış açısının azalmasına sebep olabilir. Aynı zamanda empatik eğilim gibi psikolojik sağlamlıkta da zorlu yaşam olaylarından sonra bireyin kendisinde oluşan başarımlık duygusu sonrasında yaşanacak zorluklara karşı bireyde olumlu duygular uyandırmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere bireylerin yaşamlarını olumsuz etkileyen şiddet, tehdit, aile baskısı, akran zorbalığı gibi durumlardan sonra bireyin psikolojik sağlamlığının ve empatik eğiliminin yüksek olması o bireylerin bu olumsuzlarla daha kolay bir şekilde baş etmelerine katkı sağlayabilir.

Şiddete maruz ergenlerin empatik eğilimlerinin incelenmesinin yanı sıra öz yeterlikleri de analize dahil edilmiş olup psikolojik sağlamlık ile öz yeterlik arasında pozitif yönlü, orta düzey ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Dolayısıyla öğrencilerin psikolojik sağlamlık puanları arttıkça öz yeterlik puanları da artmaktadır. Bu sonuçlarla tutarlılık gösteren başka bir araştırmada ise tek ebeveyne sahip psikolojik sağlamlığı yüksek olan yoksul ergenlerin de öz yeterlik düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Aynı zamanda bu öğrenciler zorlayıcı durumlara karşı başarılı olacaklarına inanmışlardır (Sipahioğlu, 2008). Bu sonuçlarla benzerlik gösteren bazı araştırmalarda öz yeterlik düzeyi yüksek

bireylerin riskli bir durumla karşılaştıklarında kendi davranışlarını olumlu olarak düzenlenmektedirler (Arslan, 2015; Arslan ve Balkıs, 2016; Caprara ve diğerleri, 2003). Diğer bir deyişle olumsuz yaşam olaylarının üstesinden gelmede bireyin öz yeterliğinin yüksek olmasının da önemli bir etkisi vardır (Bandura, 1997). Görüldüğü üzere araştırmalarda şiddet gibi olumsuz yaşam olaylarından sonra bireyin öz yeterlik inancının yüksek olması, bireyin psikolojik sağlamlığının artmasında önemli bir yerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmada empatik eğilim ile öz yeterlik arasında pozitif yönlü, orta düzey ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin empatik eğilim puanları arttıkça öz yeterlik puanları da artmaktadır. Bu konuyla ilgili literatürde öğretmenlere yönelik de çalışmalarda bulunmaktadır. Karaçolak (2022) tarafından okul öncesi öğretmenlere yönelik yapılan araştırmada bireylerin empatik eğilimleri arttıkça öz yeterlikleri artmakta ya da öz yeterlikleri arttıkça da empatik eğilimleri artmaktadır. Yine öğretmenlere yönelik olarak yapılan diğer bir araştırmada öz yeterlik ile empati arasında da anlamlı bir ilişkinin olduğu (Kesicioğlu ve Güven, 2014) sonucuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde empati ve öz yeterliğe ilişkin araştırmalar genel olarak öğretmen ve yöneticilere yönelik yapılmıştır. Ayrıca araştırmalarda genel olarak empatinin öz yeterliği, öz yeterliğin de empatiyi yordadığı görülmektedir. Empatinin yetişkinlerde de ergenlerde olduğu gibi benzer sonuçlarının çıkması bireylerin risk durumları karşısında benzer tepkiler verdiği sonucunu ortaya koymaktadır. Yani bireylerin riskli durumlardan sonra riskin olumsuz etkisini azaltmada benzer tepkiler verdiği görülmektedir.

Bu çalışmada cinsiyet değişkenine göre katılımcıların akademik ve duygusal öz yeterlikleri anlamlı farklılık gösterirken psikolojik sağlamlık ve empatik eğilimleri anlamlı farklılık göstermemektedir. Cinsiyet ile öz yeterliğin alt boyutlarından olan akademik ve duygusal öz yeterlik arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Çalışmada kadınların erkeklere göre akademik öz yeterliği daha yüksek bulunurken, duygusal öz yeterliklerinin ise daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu ile tutarlılık gösteren çalışmalarda; kadınların akademik öz yeterliklerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu (Bandura, 1997; Bacchini ve Magliulo, 2003; Pastorelli ve diğerleri, 2001; Telef ve Karaca, 2011; Willemse, 2008; Yardımcı, 2007), erkeklerin de duygusal öz yeterliklerinin kadınlara göre daha yüksek olduğu (Certel, Bahadır, Saraçaloğlu ve Varol, 2015; Bacchini ve Magliulo, 2003; Muris, 2001) sonuçlarına ulaşılmıştır. Kadınların akademik olarak başarılı olduğu zamanlarda bir şeyi yapabileceklerine olan inanç ve yeterliklerin de artacağı söylenebilir. Çalışmada diğer bir bulgu ise öğrencilerin psikolojik sağlamlık ve empatik eğilimleri cinsiyete göre ile anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu bulgu literatür ile genel olarak tutarlılık göstermemektedir. Yapılan çalışmalarda ergenlik dönemindeki kızların, erkeklere göre empatik eğilimlerinin ve psikolojik sağlamlıklarının daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Vinayak ve Judge, 2018; Turgut, 2015; Durakoğlu ve Gökçearslan, 2010; Karniol, Gabay, Ochion ve Harari, 1998; Mestre, Samper, Frias ve Tur, 2009; Oransky ve Marecek, 2009). Araştırmada öğrencilerin empatik eğilimlerinin ve psikolojik sağlamlıklarının cinsiyete göre farklılık göstermemesinin nedenlerinden birinin günümüzde cinsiyet farklılıkları

rolünün azalmasının etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca bu çalışmanın sonucu göre kadın ve erkeklerin şiddetten benzer bir şekilde etkilenebilme durumlarından dolayı empatik eğilimlerinin ve psikolojik sağlamlıklarının benzer olduğu düşünülebilir.

Bu çalışmada öğrencilerin psikolojik sağlamlıkları anne babalarının birliktelik durumuna göre farklılık göstermektedir. Anne babası birlikte olan öğrencilerin anne babası ayrı olanlara göre psikolojik sağlamlıkları daha yüksektir. Buna benzer bir çalışmada anne babayla kurulan samimi, yakın, sıcak ilişki, iyi ebeveyn özellikleri ve aile bağlarının güçlü olması gibi durumlar ergenlerde psikolojik sağlamlığı artırdığı ifade edilmiştir (Masten ve Coatsworth, 1998). Bu bakımdan ailedeki sıcak samimi bir ortamın olması öğrencilerin şiddet gibi riskli davranışlardan sonra psikolojik sağlamlığını artmasına olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Shapiro'ya (1996) göre psikolojik sağlamlığı yüksek olan bireyler kendilerini destekleyen ve kendilerine güven veren bir aile üyesine sahiptir. Dolayısıyla anne babası beraber olan öğrencilerin anne babası ayrı olan öğrencilere göre akademik öz yeterlikleri daha yüksektir.

Araştırmada mazeretiz devamsızlık yapmayan öğrencilerin mazeretsiz bir şekilde devamsızlık yapanlara göre psikolojik sağlamlık puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yılmaz-Irmak (2008) çalışmasında okula devam eden ergenlerin psikolojik dayanıklılığı daha yüksek bulunmuştur. Araştırmadaki diğer bir sonuç da öğrencilerin akademik öz yeterlik düzeyleri devamsızlık durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Seyfi ve Şengül (2019) tarafından yapılan araştırmada akademik öz yeterlik ve devamsızlık durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Dolayısıyla okula devam eden öğrencilerin etmeyenlere göre akademik öz yeterliklerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Buradan anlaşılacağı üzere okulu devam ediyor olmanın koruyucu faktör olduğu söylenebilir.

Araştırmada önceki yıl sonu not ortalaması pekiyi olan öğrencilerin geçer not ortalamasına sahip olan öğrencilere göre psikolojik sağlamlıkları daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin akademik başarılarının yüksek olması durumu psikolojik sağlamlıkları için önemli bir koruyucu faktördür (Gizir, 2007). Sacker ve Schoon (2007) göre öğrencilerin derslerinden başarılı olabileceğine inanması onların psikolojik sağlamlıklarına olumlu katkı sağlamaktadır. Araştırmanın bir diğer sonucu ise bir önceki yılsonu not ortalaması ile öz yeterlikleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmasıdır. Yani bir önceki yıl sonu not ortalaması pekiyi olan öğrencilerin orta ve geçer not ortalamasına sahip öğrencilere göre öz yeterlikleri daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca bir önceki yıl sonu not ortalaması iyi olan öğrencilerin geçer not ortalamasına sahip olan öğrencilere göre akademik öz yeterlikleri daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aydın'ın (2010) yılında yaptığı çalışmada akademik öz yeterlik ve akademik başarı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Literatürde akademik başarı ile akademik öz yeterlik arasında yüksek ilişkinin olduğu çalışmalar yer almaktadır (Hackett, Betz, Casas ve Rocha-Singh, 1992; Klomegah, 2007). Araştırmada elde edilen sonuçlara göre akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin,

öz güvenlerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Bu durumun da öğrencilerin bir işi yapabileceklerine yönelik öz yeterlik inançlarına olumlu yönde etki edebileceği düşünülmektedir.

Şiddete maruz kalmak ergen öğrencileri birçok yönden olumsuz olarak etkilemektedir. Çalışmalarda şiddete maruz kalan ergenlerin psikolojik, duygusal, sosyal, davranışsal ve akademik bazı problemler yaşadığı görülmektedir. Bu problemlerden bazıları alınganlık, değersizlik, kabul görmeme, öfke, korku, kaygı, hayal kırıklığı, kızgınlık intikam alma ve şiddete başvurma gibi durumlar örnek gösterilebilir. Böyle olumsuz davranış sergileyen ergenlerin ailesiyle birlikte hareket edilerek onlara gereken destek sunulmalıdır. Bu araştırmada ise şiddete maruz kalmaya bağlı olarak böyle problemleri olan ergenlerin empatik eğilimleri, psikolojik sağlıkları ve öz yeterlikleri incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda şiddete maruz kalan ergenlerde ortaya çıkan olumsuz durumların etkisini azaltmak için rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerin önemli bir yerinin olduğu ve bu kapsamda gerekli çalışmaların yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Bu araştırma şiddete maruz kalan öğrencilerin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmasının yanı sıra birtakım sınırlılıkları da beraberinde getirmektedir. Araştırmanın örneklemini ortaöğretimdeki şiddete maruz kalan ergen öğrenciler oluşturmaktadır. Lise döneminde şiddet davranışlarının sıklığında diğer dönemlerine göre artış görülse de ilkökul ve ortaokulda psikolojik sağlık, empatik eğilim ve öz yeterlik arasındaki ilişkinin incelenmesi, şiddet konusunun daha iyi anlaşılmasına fayda sağlayacaktır. Oysa ki bu araştırmada sadece ortaöğretim öğrencileriyle sınırlandırılmıştır. Ayrıca araştırmanın ana değişkenlerinin etkileyebilecek kültürel, sosyal ve ekonomik faktörlerin etkisi detaylı bir şekilde ortaya konulmamıştır.

Bu araştırmada yapılan istatistiki analizler sonucunda şiddete maruz kalan ergenlerin psikolojik sağlıkları ile empatik eğilimleri ve öz yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişki; öz yeterlikleri ile de empatik eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ortaya çıkan diğer bir sonuç ise şiddete maruz kalan ergenlerin psikolojik sağlıklarını empatik eğilimleri ve öz yeterlikleri pozitif yönde anlamlı olarak yordamaktadır. Bu sonuçlardan yola çıkılarak şiddete maruz kalan öğrencilerin psikolojik sağlıklarının artırılması için hem empatik eğilimlerinin hem de öz yeterliklerinin artırılması önemlidir. Araştırmada kullanılan psikolojik sağlık, empatik eğilim ve öz yeterlik kavramlarının güncel olduğu ve bunların sıklıkla çalışıldığı görülmesinin yanında şiddet kavramıyla ilgili olarak üçünün birlikte kullanıldığı herhangi bir araştırmaya yurt içinde ve yurt dışında rastlanılmamıştır. Bu araştırmada bu üç kavram birlikte kullanılmış olup ileride riskli gruplara yönelik olarak yapılacak olan çalışmalar için farkındalığı artıracağı düşünülmektedir. Sonraki yapılacak olan çalışmalarda bu değişkenler arasındaki ilişkilerin daha detaylı bir şekilde incelenmesi için diğer araştırma yöntemlerinden olan nitel, deneysel ve karma çalışmaların yapılması önerilmektedir. Bu araştırma sadece şiddete maruz kalan ergen öğrencilere yönelik yapılmıştır. Diğer risk grubunda olan ve farklı gelişim dönemlerinde yer alan bireyler de bu değişkenlerle ilgili çalışmalar yapılabilir.

<http://kefad.ahievran.edu.tr>

Ahi Evran University Journal of Kırşehir Education Faculty

ISSN: 2147 - 1037

ENGLISH VERSION

Introduction

Violence is a problem that negatively affects people's lives in our country and around the world. It is well established that the formation of violent conduct can be attributed to a variety of individual, social, and cultural factors. Violence occurs when someone injures another person physically or by using any object (Olweus, Limber, and Mahalic, 1999). The World Health Organization defines violence as situations in which the individual exposed to violence suffers injury, death, and psychological harm as a result of the use of physical force and the application of a deliberate threat to another person. Statistics show that the groups most adversely affected by violence are adolescents (Toplu, 2017). Since adolescence is a turbulent period, various risky situations can occur. One of these risky situations is exposure to violence. As a result, it is critical to look into students who experienced violence during their adolescent years.

For adolescents exposed to violence, the concept of psychological resilience emerges as a personality trait that can reduce the effects of the negative consequences of violence. Conducting preventive studies for adolescents requires an understanding of how young people who experience adverse life events, such as violence, manage to maintain their psychological health (Kararmak, 2006). Because resilience is a protective factor that increases positive thinking and ensures the formation of a healthy personality structure (Shastri, 2013). The ability of a person to recover and move on from traumatic experiences, even in the face of challenging life circumstances, is known as psychological resilience (Masten, 2001). Another definition of psychological resilience is the ability of an individual to recover from adversities, including divorce, violence, earthquakes, war, and the death of a loved one (Weiten, Hammer, and Dunn, 2016). When elucidating the concept of resilience, there are three common points. For people's competence to be reflected as resilience, the first of these, the risk factor, needs to exist in risky living conditions (Masten, 2001). The second is protective factors, which are the effects of a risky situation that are tried to be minimized (Durlak, 1998). The third, positive outcomes, not only reduce the negative impact of risk factors but also contribute positively to the outcome of protective factors (Masten, 2001). When the literature is examined, it is seen that the concept of resilience is used in different ways. It is used synonymously with concepts such as psychological resilience (Akar, 2018; Gizir, 2007; Kararmak, 2006; Toplu, 2017), the individual's ability to recover himself (Terzi, 2007),

resilience (Akın et al., 2015; Connor and Davidson, 2003; Eminağaoğlu, 2006), resiliency (Plotnik, 2009), indomitableness (Gürgan, 2006; Kaner and Bayraklı, 2010; Öğülmüş, 2001).

Another concept that is considered to be related to resilience within the scope of this research is empathy. Empathy is defined as the capacity to accurately comprehend and communicate another person's feelings and thoughts (Eisenberg, 1983). Empathy is the capacity of an individual to place oneself in the other's shoes, consider the situation from that person's point of view, and be able to comprehend, experience, and express that person's feelings and thoughts (Rogers, 1983). In order to improve their quality of life and adjust to their surroundings, people must have acquired empathic abilities (Dökmen, 2011). Thus, among adolescents exposed to violence, empathy plays a critical role in helping them adapt to their surroundings. It has been shown that those with highly developed empathy skills are better able to handle traumatic situations, violent conflicts, earthquakes, and traumas. In literature, there are studies that address the concept of empathy as well as resilience after such negative situations. In these studies, it has been determined that there is a significant relationship between resilience and empathy (Eminağaoğlu, 2006; Grotberg, 2001; Mızrakçı, 2011; Okan, Yılmaztürk and Kürüm, 2020; Onat, 2010; Sipahioğlu, 2008; Toplu, 2017).

When it comes to managing adolescent victims of violence, self-efficacy plays a crucial role. Strong self-efficacy makes it easier for a person to deal with difficult situations in life (Bandura, 1997). According to Senemoğlu (1997), self-efficacy refers to an individual's capacity to manage diverse situations, attain goals, and form opinions, beliefs, and judgments about themselves. Self-efficacy works as an adolescent's defense mechanism against problematic behavior by influencing his emotions, beliefs, and behaviors (Arslan and Balkıs, 2016). According to some studies, there is a negative correlation between a person's self-efficacy, attitudes toward violence, and violent tendencies (Orpinas, 1999; Perry, Perry, and Rasmussen, 1986). Strong self-efficacy helps people cope with difficult life circumstances more effectively and control their behavior in positive ways (Caprara, Steca, Cervone, and Artisticco, 2003; Bandura, 1997). When the studies on self-efficacy are analyzed, a significant relationship was detected between self-efficacy and psychological resilience (Arslan, 2015; Can and Cantez, 2018; Terzi, 2007; Toplu, 2017), there is also a significant relationship between self-efficacy and empathy (Karaçolak, 2022; Kesicioğlu and Güven, 2014; Yılmaz, 2011,) were determined. Therefore, high self-efficacy is a characteristic shared by those who exhibit strong psychological resilience (Iwaniec, 2006; Masten and Coastworth, 1998). This situation also appears to be one of the characteristics of people with high psychological resilience.

Students exposed to violence are in a sensitive and vulnerable group in terms of resilience (Murphy et al., 2006). It is seen that these students have great difficulty coping with difficulties and threats (Herrman and Stewart, 2011). Based on these cases, exposure to violence emerges as a prominent risk factor for resilience. (Gizir, 2007). As per the literature, exposure to violence negatively affects

students' resilience, empathic tendencies, and self-efficacy (Hawkins, Graham, Williams, and Zahn, 2009; Gizir, 2007; Orpinas, 1999; Perry, Perry, and Rasmussen, 1986). In another study, students' self-efficacy beliefs positively predicted their resilience (Arslan, 2015). In another study, it was determined that the psychological resilience of students with high empathic tendencies was also high (Mızrakçı, 2011). Upon reviewing the literature, no correlational study encompassing the three concepts of resilience, empathic tendency, and self-efficacy was discovered. The purpose of this study was to examine the connections between resilience, empathic tendency, and self-efficacy and to investigate the prediction of psychological resilience of these students of adolescents who have experienced violence. Within the scope of this main purpose, the relationship of some demographic factors with resilience, empathic tendency, and self-efficacy was evaluated. Finding the connection between resilience, empathic tendency, and self-efficacy is crucial, given the large proportion of adolescents who are exposed to violence nowadays. In this particular context, the following questions are being addressed.

- Is there a significant relationship between the resilience, empathic tendency, and self-efficacy of adolescent students exposed to violence?
- Are the resilience, empathic tendency, and self-efficacy of adolescent students exposed to violence interpreted in an appropriate manner?
- Do resilience, empathic tendencies, and self-efficacy of adolescent students exposed to violence indicate a significant difference according to demographic variables?

Method

In order to predict psychological resilience and investigate the relationship between resilience, empathic tendencies, and self-efficacy in adolescents exposed to violence, this research is a descriptive study using the relational screening method. In this descriptive study, the level of relationship between two or more variables is determined (Karasar, 2020). "Comparative type" and "correlation type" are both frequently used when analyzing the relationship between variables.

Study Population and Sample

The study population consists of 9th, 10th, 11th, and 12th-grade students studying in different types of high schools affiliated with the Ministry of National Education in Kahramanmaraş city center in the 2016-2017 academic year. There are approximately 40,450 students studying in different types of high schools (Anatolian High School, Vocational High School, and Anatolian Religious Vocational High School) in this city center. The study was carried out with 10250 students. These students were given both written and verbal information about the definition of violence and the types of physical, psychological, sexual, and economic violence. Subsequently, questionnaires were distributed to individuals who had encountered any form of violence within the previous six months, requesting their completion. The goal of the study and instructions for completing the surveys were then explained to

the students. Among the participants, 4.1% (420 students) stated that they were exposed to at least one type of violence.

One of the purposive sampling techniques included in the study was the homogenous sample technique. The homogeneous sampling method involves choosing a similar subgroup within the population to study for the research problem (Büyüköztürk, 2016). Permission was obtained from the people who developed the scales to be used in the study. Ethics committee permission was obtained to conduct the study. Furthermore, the provincial directorate of national education in Kahramanmaraş provided the required approvals. There are 420 students in the research sample group. After the questionnaires were analyzed, it was discovered that 15 of them had inaccurate or missing data. These results were excluded from the analysis, and the sample group was constituted with 405 students. The distribution of participants based on demographic characteristics is presented in Table 1. Of the total participants, 176 are female, while 229 are male. The parental union variable distinguishes between individuals whose parents are currently together ($n = 383$) and those whose parents are separated ($n = 22$). Similarly, the unexcused absence variable classifies participants into two groups: those who were absent without an excuse ($n = 72$) and those who were not absent without an excuse ($n = 333$). The end-of-year GPA variable from the prior year indicated that it was pass ($n=31$), average ($n=119$), good ($n=180$), and excellent ($n=75$).

Table 1. *The distribution of the students according to demographic variables*

Gender	N	%
Female	176	43,46
Male	229	56,54
Total	405	100,0
Parental Union		
Yes	383	94,6
No	22	5,4
Total	405	100,0
Unexcused Absenteeism		
Yes	72	17,6
No	333	82,4
Total	405	100,0
The end-of-year GPA from the prior year		
(50-59,9) Pass	31	7,6
(60-69,9) Average	119	29,4
(70-84,9) Good	180	44,4
(85-100) Excellent	75	18,6
Total	405	100,0

Data Collection Tools

In collecting the data for this study, the Child and Youth Resilience Scale (CYRS), Empathic Tendency Scale (ETS), Children's Self-Efficacy Scale (CSES), and demographic information form were used.

Demographic information form: The demographic information form developed by the researcher includes explanations about parental union, gender, unexcused absence, end-of-year GPA from the prior year, and the types of violence.

Child and youth resilience scale (CYRS): In this study, the Child and Youth Resilience Scale was used to measure the psychological resilience of adolescents exposed to violence. The original form of the scale includes 28 items, three subscales, and eight subdimensions. Liebenberg, Ungar, and Vijver (2012) conducted a short-form study of the scale, which resulted in a reduction to 12 questions. The scale is a 5-point Likert type and has no reverse-scored items. Furthermore, the scale's maximum possible score is 60, and its lowest possible score is 12. When students score on the resilience scale, low scores represent weak resilience, while high scores represent strong resilience. The Turkish adaptation of the scale was made by Arslan (2015). The scale has a reliability coefficient of .91. However, in this study, the reliability of the scale was calculated as 0.75.

Children's self-efficacy scale (CSES): This scale was developed by Muris (2001) to determine students' self-efficacy. It was adapted into Turkish by Telef and Karaca (2011). In addition, the scale consists of three sub-dimensions, and there are seven items for each dimension. These sub-dimensions are academic self-efficacy, social self-efficacy, and emotional self-efficacy. The scale is a 5-point Likert type and consists of 21 items. The lowest score to be obtained from the scale is 21, and the highest score is 105. An adolescent with a low score on this measure is considered to have low self-efficacy, whereas one with a high score is considered to have high self-efficacy. In this study, the reliability coefficients of the scale were calculated as .82 for the general scale, .62 for social self-efficacy, .81 for academic self-efficacy, and .74 for emotional self-efficacy.

Empathic tendency scale (ETS): The Empathic Tendency Scale was developed by Dökmen (1988) to measure students' potential for empathy. The scale consists of 20 items and is a 5-point Likert type. Each question on the scale is given a score between 1 and 5 points. Questions 3, 6, 7, 8, 11, 12, 13, and 15 in the scale are scored reversely. The highest score on the scale is 100, and the lowest is 20. The total score represents the score the participants received from their empathic tendencies. A high score means that the tendency to empathize is high, and a low score means that the tendency to empathize is low. The reliability coefficient of the scale was calculated as .76.

Statistical Analysis

In this study, the data were prepared for analysis prior to data analysis. In this context, extreme values and missing and erroneous data were identified, and necessary arrangements were made. In the evaluation of the research, descriptive statistical methods such as percentage, number, standard deviation, and mean were used. Next, for the specified normalcy values, the values of skewness and kurtosis were investigated. Skewness values were between -0.22 and -0.703, and Kurtosis values were between -0.195 and -0.437. When both of these values are between -1.5 and +1.5, it is accepted that they show normal distribution (Tabachnick and Fidell, 2013). In addition, the SPSS 26.0 package program was used in the study. In the study, a One-Sample T-test was used for two categorical variables, and the one-way variance (ANOVA) analysis method was used for the comparison of more than two categorical variables. In ANOVA analysis, the Scheffe test was utilized to find out which groups caused the significant difference. This test is flexible and is a type of post hoc test that can keep the margin of error under control if the number of groups to be compared is large and unequal (Scheffe, 1953). In addition, "Multiple Regression Analysis" and "Pearson Product Moment Correlation Analysis" were conducted to determine the relationship between the scales.

Ethical Permissions of the Study

All guidelines under the "Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive" were followed in this study, and "Actions Contrary to Scientific Research and Publication Ethics" were not taken part in.

Name of the committee that conducted the ethical evaluation = Kahramanmaraş Sütçü İmam University Social Sciences Scientific Research Ethics Committee.

Ethical evaluation decision date= 21.04.2017

Ethical evaluation document issue number= 2017/07

Findings

In this section, firstly, Pearson Moment Correlation Analysis was conducted to determine the relationship between resilience, empathic tendency, and self-efficacy of adolescent students exposed to violence. Secondly, multiple regression analysis was used to predict resilience using empathic tendency and self-efficacy variables.

Pearson correlation analysis was employed to examine the relationship between the scales used in the study. The results indicated that there was a moderately strong positive relationship ($r=.509$, $P<.05$) between empathy and resilience. Students' scores on empathic tendency increased in tandem with their resilience scores. Their levels of resilience and self-efficacy were found to be moderately positively correlated ($r=.536$, $p<.05$). Students' self-efficacy ratings increased in tandem with their psychological resilience scores. The results showed that self-efficacy and empathetic tendencies had a

moderate positive relationship ($r=.417$, $P<.05$). Students' self-efficacy ratings increased in tandem with their empathic tendency scores.

The Pearson correlation analysis was conducted to determine the relationship between the resilience scale, empathic tendency scale, and self-efficacy scales, which is given in Table 2 below.

Table 2. *Pearson correlation analysis to examine the relationship between resilience, empathic tendency and self-efficacy*

Variables	Resilience	Empathic Tendency	Self-Efficacy
Resilience	1		
Empathic Tendency	.509**	1	
Self-Efficacy	.536**	.417**	1

Multiple regression analysis was performed to predict resilience, serving as the dependent variable in the study, using empathic tendency and self-efficacy as independent variables. According to the results of multiple regression analysis, the scores obtained from empathic tendency and self-efficacy scales significantly predicted the total score obtained from the resilience scale ($R=.62$, $R^2=.39$; $F_{(2,40)}=126.603$, $p<.05$). This finding shows that empathic tendency, together with self-efficacy, explains approximately 39% of the variance in the total score of resilience. According to the standardized regression coefficient (β), the order of significance of the predictor variables on resilience is self-efficacy ($\beta=.392$; $t=9.120$, $p<.05$) and empathic tendency ($\beta=.346$; $t=8.051$, $p<.05$). According to the multicollinearity test results, the tolerance values of empathic tendency and self-efficacy were .826. The VIF values of these scales were 1.210. The values obtained match these criteria because the tolerance values are more than .10, and the VIF values are less than 10. The CI values are 1.000, 12.05, and 17.77, and since these values are below 30, it is determined that there is no multicollinearity problem. These analyses yielded a Durbin-Watson coefficient of 1.934, which is considered normal given that it falls between 1.5 and 2.5.

The results of the multiple regression analysis conducted to determine whether the scores obtained from the empathic tendency scale and self-efficacy scale predict the scores obtained from the resilience scale are given in Table 3 below.

Table 3. *Multiple regression analysis for predicting resilience*

Variables	B	Standard Error	β	t	p	Binary r	Partial r
Constant	13.720	2.138		6.416	.000		
Empathic Tendency	.270	.033	.346	8.051	.000	.509	.373
Self-efficacy	.220	.024	.392	9.120	.000	.536	.414

($R=.62$, $R^2=.39$; $F_{(2,40)}=126.603$, $p<.05$)

It was aimed to determine whether there is a significant difference between the variables used in the research and the demographic variables affecting these variables. In this context, the t-test was conducted.

According to the t-test analysis results, a significant difference was found between the mean scores of academic self-efficacy [$t(405)=2.730, p<.05$] and emotional self-efficacy [$t(405)=-3.275, p<.05$] of the participants according to gender variable. The gender variable revealed that although women had higher levels of academic self-efficacy than men, men had higher levels of emotional self-efficacy than women. The gender demographic variable did not significantly differ from the other scale scores.

A significant difference was found between the mean scores of resilience [$t(405) = 2.254, p<.05$] and academic self-efficacy [$t(405)=2.388, p<.05$] of the students according to the variable of parental union. It was found that the resilience and academic self-efficacy of students whose parents live together were higher than those of students whose parents live separately. No significant difference was found between the parental union variable and other scales.

A significant difference was found between the mean scores of participants' resilience [$t(405)=-3.3360, p<.05$] and academic self-efficacy [$t(405)=-4.758, p<.05$] according to unexcused absenteeism, which is another variable used in the study. It was determined that the resilience and academic self-efficacy scores of the students who did not have unexcused absences were higher than the students with unexcused absences. No significant difference was found between the variable of unexcused absenteeism and other variables.

The results of the t-test conducted to determine whether there is a significant difference between the scales and subscales used in the study and demographic variables such as gender, parental relationship, and unexcused absenteeism are presented in Table 4.

Table 4. T-test results of students' gender, parental union, and unexcused absences according to scale scores

Dimensions	Gender	N	\bar{X}	SS	t	p
Child and Youth Resilience Scale	Female	176	46,79	6,87	2,016	0,055
	Male	229	45,35	7,35		
Empathic Tendency Scale	Female	176	66,29	8,81	0,092	0,927
	Male	229	66,20	9,51		
Self-efficacy Scale	Female	176	65,07	12,71	-0,500	0,617
	Male	229	65,70	12,84		
Academic Self-efficacy	Female	176	21,94	5,91	2,730	0,007
	Male	229	20,40	5,44		
Social Self-efficacy	Female	176	23,96	5,16	-0,568	0,570
	Male	229	24,26	5,31		
Emotional Self-efficacy	Female	176	19,17	5,96	-3,275	0,001
	Male	229	21,05	5,59		

Dimensions	Parental Union	N	\bar{X}	Ss	t	p
Child and Youth Resilience Scale	Yes	383	46,17	6,99	2,254	0,025*
	No	22	42,64	9,27		
Empathic Tendency Scale	Yes	383	66,29	9,24	0,471	0,631
	No	22	65,32	8,57		
Self-efficacy Scale	Yes	383	65,48	12,81	0,308	0,759
	No	22	64,61	12,44		
Academic Self-efficacy	Yes	383	21,23	5,69	2,388	0,017*
	No	22	18,26	5,22		
Social Self-efficacy	Yes	383	24,12	5,19	-0,077	0,938
	No	22	24,21	6,15		
Emotional Self-efficacy	Yes	383	20,12	5,84	-1,580	0,115
	No	22	22,14	5,29		

Dimensions	Unexcused Absenteeism	N	\bar{X}	Ss	t	p
Child and Youth Resilience Scale	Yes	72	43,43	7,52	-3,360**	0,001
	No	333	46,52	6,98		
Empathic Tendency Scale	Yes	71	69,30	8,58	-1,973	0,50
	No	333	66,66	9,29		
Self-efficacy Scale	Yes	72	62,84	14,45	-1,978	0,077
	No	333	66,01	12,33		
Academic Self-efficacy	Yes	72	18,25	5,71	-4,758**	0,000
	No	333	21,68	5,51		
Social Self-efficacy	Yes	72	24,82	6,35	1,244	0,214
	No	333	23,98	4,97		
Emotional Self-efficacy	Yes	72	19,67	6,32	-0,908	0,364
	No	333	20,36	5,71		

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

In the study, an ANOVA test was conducted to determine whether there was a significant difference between the prior year's end-of-year GPA and students' resilience scale, self-efficacy scale, empathic tendency scale, and self-efficacy subscales. According to the ANOVA results, a significant difference was found between the mean resilience scores [$f(3-401)=3.25, p<.05$] of the students according to the previous year's end-of-year GPA variable. It was also found that the mean scores of the students who received an excellent grade on the psychological resilience scale ($=47.12$) were significantly higher than the mean scores of the students with a passing grade average ($=42.45$).

A significant difference was found between the mean scores of students' prior year end-of-year GPA and their self-efficacy scores [$f(3-401)=5.72, p<.05$]. According to the results of this analysis, it was determined that the mean scores of the students who received an excellent grade on the self-efficacy scale ($=69.51$) were significantly higher than the mean scores of the students who received an average grade ($=63.17$) and the mean scores of the students who received a passing grade ($=60.28$).

A significant difference was found between the demographic variable of the students' previous year's end-of-year GPA and the mean of their academic self-efficacy scores, which is a subscale of self-efficacy [$f(3-401)=7.62, p<.05$]. It was found that the mean scores of the students who received excellent grades on the academic self-efficacy scale ($=22.8$) were significantly higher than the mean scores of the students who received average grades ($=20.08$) and the mean scores of the students who received passing grades ($=17.72$). In addition, it was found that the mean scores of the students with a good previous year's end-of-year GPA ($=21.54$) were significantly higher than the mean scores of the students with a passing grade ($=17.72$).

In order to determine whether there is a significant difference between the scales and subscales used in the study and the students' prior year's end-of-year GPA, ANOVA results are presented in Table 5 below.

Table 5. ANOVA results of the distribution of students according to the end-of-year GPA variable from the prior year in terms of scale scores

Dimensions	Grade Point Average	N	\bar{X}	SS	F	p
Child and Youth Resilience Scale	(50-59,9) Pass	31	42,45	7,71	2,711	0,030*
	(60-69,9) Average	119	45,58	7,01		
	(70-84,9) Good	180	46,28	6,92		
	(85-100) Excellent	75	47,12	7,5		
Empathic Tendency Scale	(50-59,9) Pass	31	64,64	8,94	0,977	0,42
	(60-69,9) Average	119	65,51	8,64		
	(70-84,9) Good	180	66,88	9,08		
	(85-100) Excellent	75	66,26	10,44		
Self-efficacy Scale	(50-59,9) Pass	31	60,28	12,68	4,334	0,002**
	(60-69,9) Average	119	63,11	11,13		
	(70-84,9) Good	180	66,07	12,64		
	(85-100) Excellent	75	69,51	14,44		
Academic Self-efficacy	(50-59,9) Pass	31	17,72	5,06	5,887	0,000**
	(60-69,9) Average	119	20,03	5,09		
	(70-84,9) Good	180	21,51	5,48		
	(85-100) Excellent	75	22,8	6,59		
Social Self-efficacy	(50-59,9) Pass	31	23,28	5,48	1,203	0,309
	(60-69,9) Average	119	23,61	5,08		
	(70-84,9) Good	180	24,17	4,77		
	(85-100) Excellent	75	25,14	6,3		
Emotional Self-efficacy	(50-59,9) Pass	31	19,27	5,36	1,868	0,115
	(60-69,9) Average	119	19,46	5,71		
	(70-84,9) Good	180	20,37	5,78		
	(85-100) Excellent	75	21,58	6,14		

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

Discussions and Conclusion

In this study, the relationship between resilience, empathic tendencies, and self-efficacy of adolescent students exposed to violence and the differences between these variables according to demographic variables and academic characteristics were examined. In addition, findings on the prediction of resilience by empathic tendency and self-efficacy were included. In this section, the findings of regression analysis and correlation analysis are explained first.

First, this part explains how adolescents exposed to violence have different levels of empathic tendencies and self-efficacy, which can be used to predict resilience. The results of the study indicate that students' resilience is positively predicted by their self-efficacy. This result is consistent with the other studies in the literature (Arslan, 2015; Terzi, 2007; Iwaniec, 2006; Masten and Coatsworth, 1998). It can be said that individuals with high levels of self-efficacy beliefs also have high levels of resilience.

Similar to this result, it was found that empathic tendency predicted resilience in a positive and significant way. In related studies, it has been found that individuals with high empathic tendencies also have high resilience (Smith and Hollinger-Smith 2015; Haramati and Weissinger 2015). One of the protective elements that helps someone feel better mentally after traumatic occurrences is an empathic tendency. Empathy is indispensable and key to psychological resilience (Brooks, 2003). Individuals with low levels of empathic tendency experience some psychological and emotional problems after risky life events such as violence (Ae-Ngibise, Doku, Asante, and Owusu-Agyei, 2015). After a violent event, people who exhibit strong empathic tendencies build positive interactions with their surroundings and solve problems more quickly, both of which enhance psychological resilience (Power et al., 2016). It is considered that empathic tendency and self-efficacy are among the most important concepts that enable individuals to cope with the problems they experience more easily.

According to the results of correlation analysis, another analysis method used in the study, a positive, moderate, and significant relationship was found between the resilience and empathic tendencies of adolescent students exposed to violence. Students who possess higher resilience also exhibit higher levels of empathy. When the literature is examined, there are various studies indicating that there is a meaningful relationship between resilience and empathy (Grotberg, 2001; Mızrakçı, 2011; Vinayak and Judge, 2018). In Eminağaoğlu's (2006) study, it was determined that individuals with high resilience also possess high empathic tendencies. Vinayak and Judge (2018) found a significant relationship between resilience and empathic tendencies of adolescents living in rural areas. After experiencing violence, those with stronger empathetic tendencies might be able to observe challenging events in life from the viewpoint of the other person and assess them from that perspective, which may lead to a decline in the self-centered perspective of the individual. In the meantime, psychological resilience, similar to empathic tendency, generates positive emotions in the person against the challenges that will arise following the person's sense of accomplishment following challenging life events. It can be inferred that after situations such as violence, threats, family pressure, and peer bullying that negatively affect the lives of individuals, the high resilience and empathic tendency of the individual may contribute to those individuals coping with these negativities more easily.

In addition to examining the empathic tendencies of adolescents exposed to violence, self-efficacy was also included in the analysis, and a positive, moderate, and significant relationship was found between resilience and self-efficacy. Consequently, students' self-efficacy scores increased in tandem with their resilience scores. In another study consistent with these results, it was observed that poor adolescents with a single parent who had high resilience also had high levels of self-efficacy. Therefore, these students believed that they would be successful against challenging circumstances (Sipahioğlu, 2008). In some studies, similar to these results, individuals with high levels of self-efficacy positively control their own behaviors when faced with a risky situation (Arslan, 2015; Arslan and Balkıs, 2016; Caprara et al., 2003). In other words, high self-efficacy has an important effect on

overcoming negative life events (Bandura, 1997). As can be seen in the studies, it is concluded that the high self-efficacy belief of the individual after negative life events such as violence has an important role in increasing the resilience of the individual.

In the study, a positive, moderate, and significant relationship was found between empathic tendency and self-efficacy. The scores of students on self-efficacy demonstrate a parallel increase with their empathic tendency scores. There are also studies on this subject for teachers in the literature. In the study conducted by Karaçolak (2022) for preschool teachers, an individual's self-efficacy increases concurrently with their empathic tendencies. In another study conducted for teachers, it was concluded that there was a significant relationship between self-efficacy and empathy (Kesicioğlu and Güven, 2014). Examining the literature reveals that most research on self-efficacy and empathy was done on administrators and teachers. Furthermore, self-efficacy predicts empathy generally, and empathy predicts self-efficacy. The fact that empathy has similar results in adults as in adolescents reveals that individuals react similarly to risky situations. In other words, it is seen that individuals react similarly to risk to reduce the negative effects of risk after risky situations.

Resilience and empathic tendencies did not significantly differ among the participants in this study despite significant differences in academic and emotional self-efficacy according to gender. A significant difference was found between gender and academic self-efficacy, as well as gender and emotional self-efficacy, which are sub-dimensions of self-efficacy. In the study, it was concluded that women had higher academic self-efficacy and lower emotional self-efficacy than men. In studies consistent with this finding, it was found that women had higher academic self-efficacy than men (Bandura, 1997; Bacchini and Magliulo, 2003; Pastorelli et al., 2001; Telef and Karaca, 2011; Willemse, 2008; Yardımcı, 2007) and men had higher emotional self-efficacy than women (Certel, Bahadır, Saraçaloğlu, and Varol, 2015; Bacchini and Magliulo, 2003; Muris, 2001). It can be stated that women's confidence in their abilities and competence increases when they accomplish academic success. Another finding of the study is that students' resilience and empathic tendencies do not show a significant difference according to gender. This finding is not consistent with the literature in general. Studies have found that adolescent girls have higher levels of empathic tendencies and resilience than boys (Vinayak and Judge, 2018; Turgut, 2015; Durakoğlu and Gökçearsan, 2010; Karniol, Gabay, Ochion, and Harari, 1998; Mestre, Samper, Frias, and Tur, 2009; Oransky and Marecek, 2009). It can be said that gender differences are less significant nowadays, which is one of the reasons why the study's participants' resilience and empathic tendencies are gender-neutral. In addition, according to the results of this study, it can be thought that the empathic tendencies and resilience of women and men are similar because they can be affected by violence in a similar way.

In this study, the resilience of the students differed according to parental union. Students whose parents live together have higher resilience than those whose parents live separately. In a similar study,

sincere, close, warm relationships with parents, good parental characteristics, and strong family ties were found to increase resilience in adolescents (Masten and Coatsworth, 1998). In this respect, having a warm and sincere environment in the family contributes positively to the increase in students' resilience after risky behaviors such as violence. According to Shapiro (1996), individuals with high resilience have a family member who supports them and gives them confidence. Therefore, students whose parents are together have higher academic self-efficacy than students whose parents are separated.

In the study, the resilience scores of the students who did not have unexcused absences were higher than the students with unexcused absences. Yılmaz-Irmak (2008) found that adolescents who attended school had higher resilience. Another result of the study is that students' academic self-efficacy levels indicate a significant difference according to their absenteeism status. In the study conducted by Seyfi and Şengül (2019), a significant difference was found between academic self-efficacy and absenteeism. Therefore, it can be said that students who attend school regularly have higher academic self-efficacy than those who do not. It can be concluded that school attendance is a protective factor.

In the study, the resilience of students with an excellent end-of-year GPA from the previous year was found to be higher than that of students with a passing grade point average. Students' high academic achievement is an important protective factor for their resilience (Gizir, 2007). According to Sacker and Schoon (2007), students' belief that they can succeed in their courses contributes positively to their resilience. Another result of the study was that there was a significant difference between the previous year's end-of-year GPA and self-efficacy. In other words, it was found that students with an excellent end-of-year GPA in the previous year had higher self-efficacy than students with average and passing grades. It was also found that students with a good previous year's end-of-year GPA had higher academic self-efficacy than students with a passing grade point average. Aydın (2010) revealed a significant difference between academic self-efficacy and academic achievement. In the literature, there are studies indicating a high correlation between academic achievement and academic self-efficacy (Hackett, Betz, Casas, and Rocha-Singh, 1992; Klomegah, 2007). According to the results obtained in the study, students with high academic achievement were found to have high self-confidence. There is a belief that this circumstance could positively impact students' self-efficacy beliefs regarding their ability to perform a task.

Exposure to violence affects adolescent students negatively in various ways. Studies reveal that adolescents exposed to violence experience psychological, emotional, social, behavioral, and academic problems. Some of these problems may include resentment, worthlessness, lack of acceptance, anger, fear, anxiety, frustration, disappointment, resentment, vengeance, and resorting to violence. The necessary support should be provided to adolescents who exhibit such negative behaviors by being in consultation with their families. In this study, the empathic tendencies, resilience, and self-efficacy of

adolescents with such problems due to exposure to violence were examined. As a result of this examination, it was emphasized that guidance and psychological counseling services have an important role in reducing the effects of negative situations that arise in adolescents exposed to violence and that necessary studies should be carried out in this context.

In addition to contributing to a better understanding of students exposed to violence, this research also brings along some limitations. The sample of the study consists of adolescent students exposed to violence in secondary education. Although there is an increase in the frequency of violent behaviors in high school compared to other growth periods, examining the relationship between resilience, empathic tendency, and self-efficacy in primary and secondary school will benefit a better understanding of the issue of violence. However, this study was limited to secondary school students only. In addition, the effects of cultural, social, and economic factors that may affect the main variables of the study were not presented in detail.

As a result of the statistical analyses conducted in this study, a significant relationship was found between the resilience of adolescents exposed to violence and their empathic tendencies and self-efficacy. A meaningful relationship was also revealed between self-efficacy and empathic tendencies. Another result is that empathic tendencies and self-efficacy significantly predict the resilience of adolescents exposed to violence in a positive way. Based on these results, it is important to develop both empathic tendencies and self-efficacy in order to increase the resilience of students exposed to violence. Despite the fact that the research's three concepts— resilience, empathic tendency, and self-efficacy— are well-established and frequently studied, no domestic or international study that examines all three of them simultaneously with regard to the concept of violence has been found. In this study, these three concepts were used together, and it is thought that they will increase awareness for future studies to be conducted on risky groups. In future studies, qualitative, experimental, and mixed-model studies, which are among other research methods, are recommended to examine the correlations between these variables in more detail. This study was conducted only on adolescent students exposed to violence. Studies on these variables can also be conducted on individuals in other risk groups and different stages of development.

References

- Ae-Ngibise, K. A., Doku, V. C. K., Asante, K. P., & Owusu-Agyei, S. (2015). The experience of caregivers of people living with serious mental disorders: A study from rural Ghana. *Global Health Action*, 8(1), 26957. <https://doi.org/10.3402/gha.v8.26957>.
- Akar, A. (2018). *Psikolojik sağlamlık programının ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeyine etkisi*. Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akın, A., Sahraıç, Ü., Turan, M. E., Akın, Ü., Kaya, M., & Ercengiz, M. (2014). Kısa Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Türkçe Formu'nun geçerlik ve güvenilirliği. III. *Sakarya Eğitim Araştırmaları Kongresi*, Sakarya, Türkiye.
- Arslan, G. (2015). Ergenlerde psikolojik sağlamlık: Bireysel koruyucu faktörlerin rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 73-82.
- Arslan, G., & Balkıs, M. (2016). Ergenlerde duygusal istismar, problem davranışlar, öz yeterlik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki. *Sakarya Üniversitesi Journal of Education*, 6(1), 8-22. <https://doi.org/10.19126/suje.35977>.
- Aydın, F. (2010). *Akademik başarının yordayıcısı olarak akademik güdülenme, öz-yeterlik ve sınav kaygısı*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bacchini, D., & Magliulo, F. (2003). Self-image and perceived self-efficacy during adolescence. *Journal of Youth And Adolescence*, 32 (5), 337-349. <https://doi.org/10.1023/A:1024969914672>.
- Bandura, A. (1997). *Self Efficacy. The Exercise of Control*, New York: W H. Freeman & Co. *Student Success*, 333, 48461.
- Brooks, R. (2003). The power of mindsets: Nurturing resilience in our children and ourselves. In *Handout from 15th Annual CHADD Conference*, Denver, Colorado.
- Büyüköztürk, ř. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemler (12. baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Can, M., & Cantez, K. E. (2018). Investigation of happiness, resilience and self-efficacy levels in university students. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 4(2), 61-76.
- Caprara, G. V., Steca P., Cervone, D., & Artisticco, D. (2003). The contribution of self efficacy beliefs to dispositional shyness: On social-cognitive systems and the development of personality dispositions. *Journal of Personality* (71), 943-970. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.7106003>
- Certel, Z., Bahadır, Z., Saraçaloğlu, A. S., & Varol, R. (2015). Lise öğrencilerinin öz-yeterlikleri ile öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 307-318.
- Connor, K. M., & Davidson, J. R. (2003). Development of a new resilience scale: the Connor-Davidson Resilience Scale. *Depression and Anxiety*, 18(2), 76-82. DOI: 10.1002/da.10113.

- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin yeni bir modele dayandırılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21(1-2), 155-190. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000999.
- Dökmen, Ü. (2011). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*, İstanbul: Remzi Kitap evi
- Durakoğlu, A., & Gökçearslan, Ş. (2010). Lise öğrencilerinin empatik eğilim düzeyinin çeşitli değişkenlerle ilişkisi. *Education Sciences*, 5(3), 354-364.
- Durlak, J. A. (1998). Common risk and protective factors in successful prevention programs. *American Journal of Orthopsychiatry*, 68(4), 512-520. <https://doi.org/10.1037/h0080360>.
- Eisenberg, N. (1983). The socialization and development of empathy and prosocial behavior. *Special Report. The National Association For Humane And Environmental Education. USA: Arizona State University*.
- Eminağaoğlu, N. (2006). *Güç koşullarda yaşayan sokak çocuklarında dayanıklılık (sağlamlık)*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gizir, C. (2007). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 3(28), 113-128.
- Grotberg, E. H. (2001). Resilience programs for children in disaster. *Ambulatory childhealth*, 7(2), 75-83. <https://doi.org/10.1046/j.1467-0658.2001.00114.x>.
- Gürkan, U. (2006). Yılmazlık Ölçeği (YÖ): Ölçek geliştirme, güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(2), 45-74.
- Hackett, G., Betz, N. E., Casas, J. M., & Rocha-Singh, I. A. (1992). Gender, ethnicity, and social cognitive factor spredicting the academic achievement of students in engineering. *Journal of Counseling Psychology*, 39, 527-538. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-0167.39.4.527>.
- Haramati, A., & Weissinger, P. A. (2015). Resilience, empathy, and wellbeing in the health professions: An educational imperative. *Global Advances In Health And Medicine*, 4 (5), 5-6.
- Hawkins, R.S., Graham, P.W., Williams, J., Zahn, AM. (2009). Understanding and responding to girls' delinquency. *Office Of Justice Programs, Office Of Juvenile Justice And Delinquency Prevention*, 1- 23.
- Herrman, H., & Stewart, E. D (2011). What is resilience? *La Revue Canadienne De Psychiatrie*, 56(5).
- Iwaniec, D. (2006). *The emotionally abused and neglected child: Identification, assessment and intervention: A practice handbook*. John Wiley & Sons.
- Kaner, S., & Bayraklı, H. (2010). Aile yılmazlık ölçeği: Geliştirilmesi, geçerliği ve güvenirliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 11(02), 47-66. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000151.
- Karaçolak, K. (2022). *Okul yöneticileri ve öğretmenlerin öz-yeterlik ve empati alguları arasındaki ilişki*. Tezsiz Yüksek Lisans Projesi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

- Kararmak, Ö. (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 129-142.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınevi
- Karniol, R., Gabay, R., Ochion, Y., & Harari, Y. (1998). Is gender or gender-role orientation a better predictor of empathy in adolescence? *Sex Roles*, 39(1), 45-59. <https://doi.org/10.1023/A:1018825732154>.
- Kesicioğlu, O. S., & Güven, G. (2014). Okul öncesi öğretmen adaylarının öz yeterlik düzeyleri ile problem çözme, empati ve iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 9(5).
- Klomegah, R. Y. (2007). Predictors of academic performance of university students: an application of the goal efficacy model. *College Student Journal*, 41(2). http://projectinnovation.biz/csj_2006.html.
- Liebenberg, L., Ungar, M., & Vijver, F. V. D. (2012). Validation of the child and youth resilience measure-28 (CYRM-28) among Canadian youth with complex needs. *Research on Social Work Practice*, 22(2), 219-226. <https://doi.org/10.1177/1049731511428619>.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American psychologist*, 56(3), 227-238.
- Masten, A. S., & Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. *American psychologist*, 53(2), 205. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0003-066X.53.2.205>.
- Mestre, M. V., Samper, P., Frias, M. D., & Tur, A. M. (2009). Are women more empathetic than men? A longitudinal study in adolescence. *Spanish Journal of Psychology*, 12(1), 76-83. <https://doi.org/10.1017/S1138741600001499>.
- Mızrakçı, A. M. (2011). *Üniversite öğrencilerinde empati ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa.
- Muris, P. (2001). A brief questionnaire for measuring self-efficacy in youths. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 23(3), 145-149. <https://doi.org/10.1023/A:1010961119608>.
- Murphy, A., Saewyc, E., Chittenden, M., Wang, N., Lieber, A., May, L. (2006). *Building resilience in vulnerable youth*. Vancouver. McCreary Centre Society.
- Okan, N., Yılmaztürk, M., & Kürüm, B. (2020). Bilinçli farkındalık ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkide temel empati becerilerinin aracı rol etkisinin incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 319-335. <https://doi.org/10.21733/ibad.735391>.
- Olweus, D., Limber, S., & Mahalic, S. F. (1999). *Bullying prevention program: Center for the study and prevention of violence, institute of behavioral science*. University of Colorado at Boulder.

- Onat, G. (2010). *Demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarının lise birinci sınıf öğrencilerinin yılmazlık düzeyine etkilerinin araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Oransky, M., & Marecek J. (2009). "I'm not going to be a girl" masculinity and emotions in boys' friendships and peer groups. *Journal of Adolescent Research*, 24, 218–241. <https://doi.org/10.1177/07435584083299>.
- Orpinas, P. (1999). Who is violent? Factors associated with aggressive behaviors in Latin America and Spain. *Revista Panamericana De Salud Publica*, 5, 232-244.
- Öğülmüş, S. (2001). Bir kişilik özelliği olarak yılmazlık. *I. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu: Nedenler ve Önleme Çalışmaları*, (29-30 Mart), Ankara.
- Pastorelli, C., Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Rola, J., Rozsa, S., & Bandura, A. (2001). The structure of children's perceived self-efficacy: A cross-national study. *European Journal of Psychological Assessment*, 17 (2), 87-97. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1027/1015-5759.17.2.87>.
- Perry, D. G., Perry, L. C., & Rasmussen, P. (1986). Cognitive social learning mediators of aggression. *Child Development*, 700-711. <https://doi.org/10.2307/1130347>.
- Plotnik, R. (2009). *Psikoloji'ye giriş*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Power, J., Goodyear, M., Maybery, D., Reupert, A., O'Hanlon, B., Cuff, R., & Perlesz, A. (2016). Family resilience in families where a parent has a mental illness. *Journal of Social Work*, 16 (1), 66-82. <https://doi.org/10.1177/1468017314568081>.
- Rogers, C. R. (1983). Empatik olmak değeri anlaşılmamış bir varoluş şeklidir. (Çev. F. Akkoyun). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16, 103-124. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000929.
- Sacker, A., & Schoon, I. (2007). Educational resilience in later life: Resources and assets in adolescence and return to education after leaving school at age 16. *Social Science Research*, 36(3), 873-896. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2006.06.002>.
- Scheffe, H. (1953). *A method of judging all contrasts in the analysis of variance*. *Biometrika*, 40, 87-104. <https://doi.org/10.1093/biomet/40.1-2.87>.
- Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. Ankara: Özsen Matbaacılık Ltd. Şti.
- Seyfi, R. Ö., & Şengül, M. (2019). Türkçe öğretmen adaylarının akademik erteleme davranışları ile akademik öz yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 9(13), 755-773. <https://doi.org/10.30703/cije.643239>.
- Shapiro, J. P. (1996). Invincible kids. *U.S. News & World Report*, 121, 62-71.

- Shastri, P. C. (2013). Resilience: building immunity in psychiatry. *Indian Journal of Psychiatry*, 55(3), 224-234. <https://doi.org/10.4103/0019-5545.117134>.
- Sipahioğlu, Ö. (2008). *Farklı risk gruplarındaki ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Smith, J. L., & Hollinger-Smith, L. (2015). Savoring, resilience, and psychological well-being in older adults. *Aging & Mental Health*, 19 (3), 192-200. <https://doi.org/10.1080/13607863.2014.986647>.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*
- Telef, B. B., & Karaca, R. (2011). Ergenlerin öz-yeterliklerinin ve psikolojik semptomlarının incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16),499-518.
- Terzi, Ş. (2007). Okullarda yaşanan şiddeti önleyici bir yaklaşım: kendini toparlama gücü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 12(12).
- Toplu, A. (2017). *Şiddete maruz kalan ergen öğrencilerin psikolojik sağlamlıkları ile empati ve öz yeterlikleri arasındaki ilişkinin demografik değişkenlerle birlikte incelenmesi (Kahramanmaraş ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Turgut, Ö. (2015). *Ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin, önemli yaşam olaylar, algılanan sosyal destek ve okul bağlılığı açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Vinayak, S., & Judge, J. (2018). Resilience and empathy as predictors of psychological well being among adolescents. *International Journal of Health Science sand Research*, 8(4), 192-200.
- Weiten, W., Hammer, Y. E., & Dunn, S.D. (2016). *Psikoloji ve çağdaş yaşam insan uyumu* (çev.: E. İkiz). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Willemse, M. (2008). *Exploring the relationship between self-efficacy and aggression in a group of adolescents in the peri-urban town of Worcester*. Doctoral dissertation, Stellenbosch: University of Stellenbosch. <http://hdl.handle.net/10019.1/1515>.
- World Health Organization (2002) World Report on Violence and Health. Geneva: WHO. http://www5.who.int/violence_injury_prevention/download.cfm?id=0000000582.
- Yardımcı, F. K. (2007). *İlköğretim öğrencilerinde algılanan sosyal destek ile öz-yeterlik ilişkisi ve etkileyen değişkenlerin incelenmesi*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yılmaz, N. (2011). *Okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerileri, problem çözme becerileri ve empatik eğilim düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Yılmaz-Irmak, T. (2008). *Çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ve dayanıklılıkla ilişkili faktörler. İlköğretim öğrencilerinde algılanan sosyal destek ile öz-yeterlik ilişkisi*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.